

A spiral-bound notebook with a light-colored, textured cover and a silver metal spiral binding on the left side. The notebook is open to a page with a faint grid pattern. The text is centered on the page.

Тема 6. Міжнародний науково-технологічний обмін

Тема 6. Міжнародний науково-технологічний обмін

6.1. Сутність міжнародного науково-технологічного обміну та його особливості.

6.2. Форми міжнародного науково-технологічного обміну.

6.3. Забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва

6.4. Види та особливості торгівлі інжиніринговими послугами

6.1. Сутність міжнародного науково-технологічного обміну та його особливості

Технології — це знання, які можна використовувати для виробництва товарів та послуг з економічних ресурсів, або наукові методи досягнення практичних цілей господарської діяльності.

Міжнародний науково-технологічний обмін — це рух науково-технічних досягнень — конструкторських рішень, систематичних знань та виробничого досвіду на комерційній або безвід-шкодувальній основі через національні кордони (кордони митних територій) з метою кращого перероблення ресурсів, підвищення ефективності виробництва та максимізації прибутку, включаючи такі стадії та види виробничої діяльності, як промислове застосування, управлінська діяльність, маркетинг тощо.

Об'єкти міжнародного науково-технологічного обміну

- винаходи;
- ноу-хау;
- корисні моделі;
- промислові зразки;
- товарні знаки;
- технічна документація;
- програми для ЕОМ;
- бази даних та ін.

Чинники розвитку відносин у сфері МНТО

- посилення нерівномірності економічного розвитку окремих держав;
- процеси техноглобалізму;
- монополізація НТП великими фірмами, які можуть фінансувати проведення дорогих НДДКР;
- загострення конкурентної боротьби на світовому ринку, що обумовлює необхідність використання технологічних новинок для виробництва наукомістких, високотехнологічних товарів.
- поглиблення міжнародного поділу праці в галузі науки і техніки.

6.2. Форми міжнародного науково-технологічного обміну (МНТО)

Форми МНТО:

1) міжнародна передача технологій:

- в інформаційному вигляді — за допомогою закупівель ноу-хау, патентів, інформаційних пакетів, за використання як паперових, так і електронних носіїв інформації;
- у вигляді високотехнологічних товарів (тобто коли предметом міжнародної торгівлі стають високотехнологічні товари);
- у випадках поставок технологічного обладнання під час реалізації міжнародних виробничих проектів (здебільшого — у вигляді внеску одного з учасників міжнародного спільного підприємства до статутного фонду у формі технологій, ноу-хау);
- у випадках міжнародної міграції висококваліфікованих науково-технічних кадрів (для країни-донора це так звані відплив умів — явище типове для країн пострадянського простору, зокрема України).

2) міжнародне технічне сприяння.

Основними каналами передачі міжнародних комерційних технологій є:

- 1) внутрішньофірмовий, за якого основний потік технологій спрямовується від материнської структури та науково-дослідних центрів, які вона контролює, до закордонних філій ТНК; слід зазначити, що 2/3 світової торгівлі ліцензіями припадає саме на внутрішньофірмовий обмін;
- 2) міжфірмовий, інструментами якого є ліцензійні, коопераційні та інші угоди між різнонаціональними фірмами;
- 3) зовнішньоторговельний, який функціонує через механізм експортно-імпортних поставок машин, обладнання, складних виробів, товарів високої обробки та іншої промислової продукції;
- 4) міжнародно-інвестиційний, за якого рух технологій відбувається як умова або створення нових підприємницьких структур, або переходу до донора технологій частини власності об'єкта та прав управління ним.

Міжнародний науково-технологічний обміну

Передача технологій може відбуватися завдяки:

а) особистим контактам учених та спеціалістів

- у процесі спільних фундаментальних досліджень та обміну, спільному використанню отриманих результатів;
- на конференціях, робочих зустрічах, симпозіумах, спеціалізованих виставках;
- під час наукових зарубіжних відряджень та зарубіжних стажувань;

б) міграції вчених, інженерів і техніків;

наприклад, часто проблема експорту чи імпорту тієї або іншої технології зводиться до особистого досвіду людини-розробника

6.3. Забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва

Ліцензійна угода - це договір, згідно з яким власник винаходу, промислового зразка, корисної моделі тощо (ліцензіар) передає іншій стороні (ліцензіату) ліцензію на використання в певних межах своїх прав на патенти, „ноу-хау”, товарні знаки тощо.

Ліцензійні угоди – компанія надає в користування протягом певного терміну захищену ліцензією технологію без права передачі третім суб'єктам, і залишається власником технології;

Міжнародні ліцензійні операції відрізняються від операцій купівлі-продажу товарів.

- в ліцензійних операціях, на відміну від угод купівлі-продажу, не відбувається повного відчуження об'єкта угоди від свого власника;
- об'єкти ліцензійних операцій (винаходи, передовий виробничий досвід і т.п.) з'являються без прямої орієнтації на ринок;
- зацікавленість ліцензіара в наданні ліцензії часто викликана не чисто комерційними помислами, а прагненням зміцнити свої позиції на іноземному ринку шляхом встановлення довготривалих зв'язків з партнерами;
- в ліцензійних операціях має місце по суті передача прав ліцензіату на спосіб господарювання.

Види ліцензій

1) проста (невиняткова) ліцензія - ліцензіар дозволяє ліцензіату на певних умовах використовувати винахід чи секрет виробництва, залишаючи за собою право їх самостійного використання, надання ліцензій іншим фірмам;

2) виняткова ліцензія - ліцензіар надає ліцензіату виняткове (монопольне) право на використання винаходу в межах визначеної території; ліцензіар не має права далі продавати аналогічну ліцензію на вказаній території іншим особам, а також виробляти і продавати на цій території свою продукцію, яка є предметом виняткової ліцензії;

3) повна ліцензія, під час продажу якої ліцензіату надаються виняткові права на її використання на протязі періоду дії угоди.

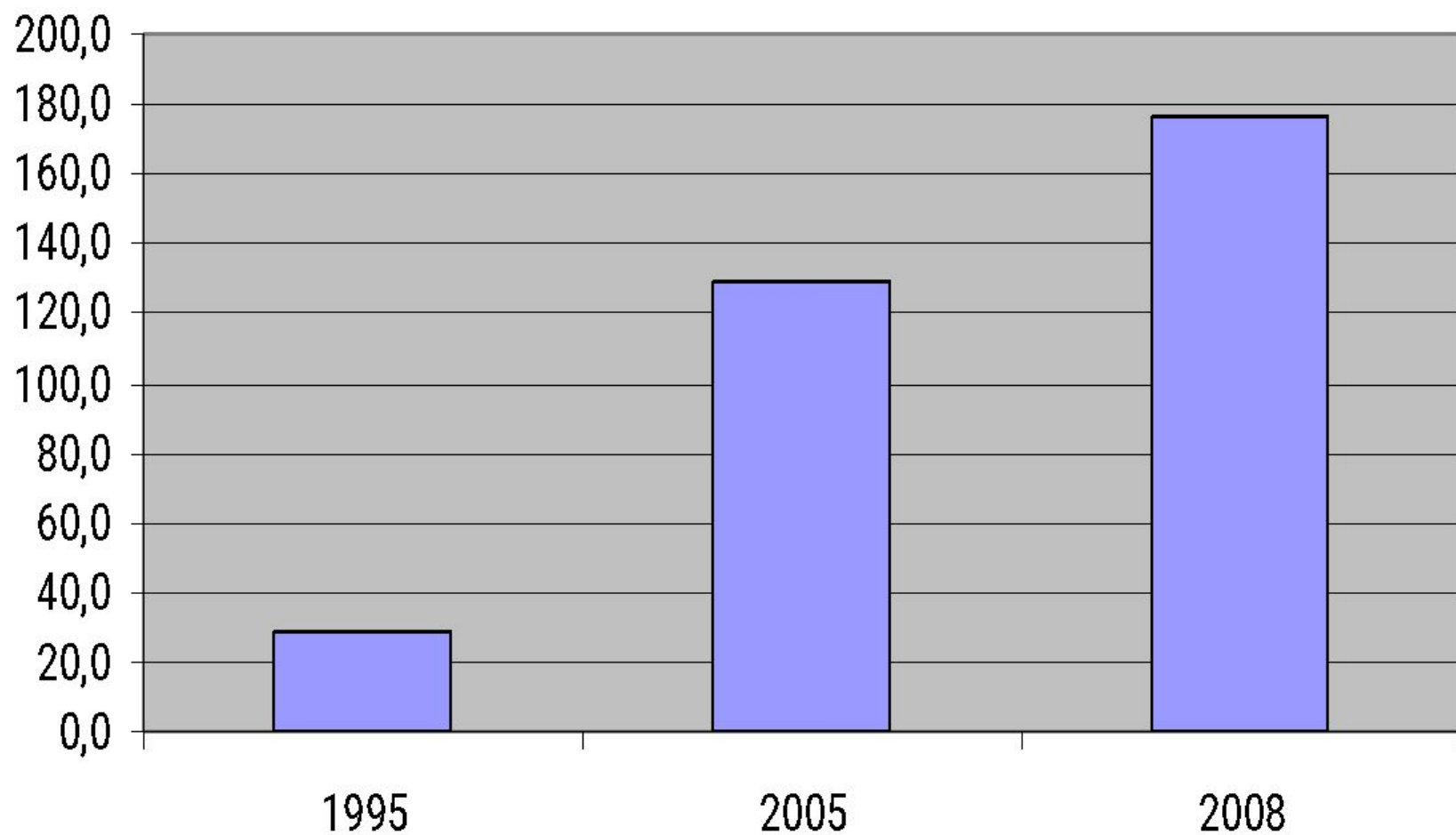
Форми ліцензійної винагороди

Роялти - це періодичні відрахування з доходів ліцензіата на протязі періоду дії угоди; встановлюються у вигляді певних фіксованих ставок або у відсотках і виплачуються ліцензіатом за певні періоди (щорічно, щоквартально, щомісячно чи до визначеної дати).

Паушальний платіж - це твердо фіксована сума винагороди, виплачена одночасно; може проводитися як одноразово, або в розстрочку; використовується коли вартість ліцензії мала в порівнянні з вартістю обладнання або коли важко контролювати ліцензіата.

Комбінований платіж передбачає виплату авансового паушального платежу при підписанні угоди і платежу роялти в залежності від об'єкту виробництва і реалізації.

Надходження від роялті та ліцензійних платежів

Патентна діяльність може розглядатися як синтетичний показник творчого потенціалу й новаторської активності нації. В кількісному плані цей показник в Україні характеризують 0,5 % заявки щодо видачі охоронних документів на інтелектуальну власність на 10 тис. чол. (у США і Японії— 3,5 і 27 відповідно). Чисельність винахідників, за офіційною статистикою, скоротилася за кілька останніх років майже в 1,5 рази. Якісне ж наповнення цієї статистики характеризує те, що більшість патентів до останнього часу реєструється без проведення експертизи.

Досі не створено передбаченої законодавством ефективної системи видачі 20-річних патентів із проведенням відповідної експертизи, а тривалість розгляду заявок на винаходи сягає 4—5 років.

Переважають, за Міжнародною патентною класифікацією:

- здоров'я,
- розваги,
- прилади (вимірювання, оптика, фотографія),
- хімія (біохімія, виробництво цукру, шкіри),
- медикаменти,
- формування металу.

Високі комплексні технології в цій номенклатурі є поодинокими. Міжнародне визнання в країнах далекого зарубіжжя дістають щорічно не більше десяти вітчизняних патентів

6.4. Види та особливості інжинірингу

Інжиніринг — це:

- 1) сфера діяльності, що включає проробку (розробку) питань створення об'єктів промисловості, інфраструктури тощо у формі надання на комерційній основі різних інженерно–консультаційних послуг з використання науково–технічних, технологічних та управлінських розробок. У цьому полягає його відмінність від ліцензійної торгівлі, де об'єктом купівлі–продажу є сама технологія в широкому розумінні;
- 2) це опосередкована форма передачі технології, оскільки надаються послуги з використання технологічних та інших науково–технічних розробок. Сторонами контракту при купівлі–продажу інжинірингових послуг виступають замовник і виконавець

Сучасний інжиніринг ґрунтується на сукупності принципів

- 1) системний, комплексний, міждисциплінарний підхід до здійснення проектів (виконання завдань замовника);
- 2) багатоваріантність технічних, технологічних та економічних проробок (варіантів виконання проекту), їх фінансової та маркетингової оцінки з вибором оптимального для замовника варіанта;
- 3) розробка проектів з урахуванням можливості застосування прогресивних технологій, обладнання, конструкцій і матеріалів з різних альтернативних джерел, що найкращим чином відповідають конкретним умовам та особливим вимогам замовників;
- 4) використання сучасних методів організації та управління всіма стадіями здійснення проектів.

Специфічні особливості інжинірингу

- інжинірингові послуги мають виробничий характер внаслідок того, що спрямовані на створення об'єктів (як виробничих, так і невиробничих), поліпшення їх використання, збільшення обсягів реалізації продукції тощо;
- послуги типу «інжиніринг» мають комерційний характер, тобто стають об'єктом купівлі–продажу з усіма особливостями та характерними рисами цього процесу.